

Bijlage 2 – Kabinetsappreciatie van de Rli-aanbevelingen

1. Veranker duurzame ontwikkeling in het businessmodel van financiële instellingen.

1a. Aan de minister van Financiën: vraag van de partijen die het Klimaatcommitment hebben ondertekend om in hun voortgangsrapportages, vooruitlopend op EU-regels zoals de CSRD- en de CSDDD-richtlijn, ook over andere duurzaamheidsaspecten dan alleen klimaatimpact te rapporteren. Aan de rijksoverheid: ondersteun in de eerste jaren de capaciteitsopbouw voor het opstellen van voortgangsrapportages over deze andere duurzaamheidsaspecten, om te voorkomen dat het uitbreiden van de rapportage ten koste gaat van de voortgang op het klimaatcommitment.

De Tweede Kamer is via een separate brief, voorafgaand aan het Commissiedebat Verduurzaming financiële sector, geïnformeerd over de voortgang van het klimaatcommitment van de financiële sector. Zoals in de beleidsagenda voor duurzame financiering aangegeven, hecht het kabinet belang aan adequaat inzicht in risico's en impact door de financiële instellingen als het aankomt om een breed scala aan duurzaamheidsaspecten, waaronder biodiversiteit, circulariteit en klimaatadaptatie. Deze zijn steeds beter meetbaar. Een voordeel van het rapporteren daarover in de voortgangsrapportages onder het klimaatcommitment, is dat hiermee de bestaande institutionele opzet van het klimaatcommitment ook hiervoor zou worden aangewend en daarmee sneller van de grond zou kunnen komen dan als hiervoor een nieuwe structuur zou moeten worden opgetuigd. Een nadeel zou kunnen zijn dat de inspanningen onder het klimaatcommitment omtrent het rapporteren over en het verlagen van specifiek de CO₂-intensiteit van financieringen en beleggingen zou kunnen worden verwaterd. Bovendien is het een open vraag of de lijst met partijen die zich aan de andere duurzaamheidsaspecten zouden committeren, gelijk zou zijn aan de huidige lijst van klimaatcommitmentpartijen. Deze vragen zullen betrokken worden bij de brede evaluatie van het klimaatcommitment later dit jaar door de Commissie Financiële Sector Klimaatcommitment (CFSK).

Het kabinet onderkent dat de capaciteitsopbouw bij de financiële instellingen om te voldoen aan de (aankomende) EU-duurzaamheidsrapportagerichtlijnen van groot belang is. De overheid zal zich inzetten om waar mogelijk ondersteuning te bieden. Zo zet Nederland zich in EU-verband in dat de Europese Commissie oog heeft voor de toepasbaarheid van de duurzaamheidsregelgeving en bedrijven zo goed mogelijk handvatten biedt bij de implementatie van de nieuwe Europese duurzaamheidsregels, zoals de taxonomie. De Europese Commissie heeft onlangs toegezegd om hier initiatieven toe te ontwikkelen.

1b. Aan financiële instellingen en toezichthouders: trek samen op om ervoor te zorgen dat de traditionele rekenmodellen waarmee financieringsbesluiten tot stand komen, worden omgezet naar toekomstgerichte modellen die zijn afgestemd op de (transitie naar een) duurzame economie. Jaag dit aan met pilotprojecten waarin de wetenschap, planbureaus, koplopers uit de duurzame economie en pensioenfondsen zijn vertegenwoordigd. Ontwikkel samen een 'klimateconomisch' scenario dat kan worden gebruikt als basis voor de rekenmodellen en verbreed het als volgende stap, zodat het ook de andere duurzaamheidstransities omvat.

Het kabinet onderschrijft het belang van adequate en toekomstgerichte parameters in de rekenmodellen van financiële instellingen en het meenemen van uiteenlopende transitieaspecten richting een klimaat-neutrale, circulaire en natuur-inclusieve economie. Als het gaat om de rekenmodellen waarmee financieringsbesluiten tot stand komen, kan het enerzijds gaan om de rekenmodellen die financiële instellingen gebruiken om de rendabiliteit van investeringen te beoordelen en anderzijds om de rekenmodellen die gebruikt worden om duurzaamheidsrisico's in de portefeuille te berekenen. Het gaat daarbij om zowel fysieke, als transitierisico's.

Voor wat betreft rendabiliteit beoordelen financiële instellingen zelf of een investering rendabel is en of een lening kan worden terugbetaald, uiteraard binnen de hiervoor geldende regelgeving en inachtneming van duurzaamheids- en transitieaspecten. Zo werken veel instellingen met een CO₂-schaduwprijs in hun modellen, iets wat kan bijdragen aan het beter meewegen van transitiefactoren. Het kabinet ziet geen rol voor de planbureaus om dit aan te jagen met pilotprojecten. Door het overheidsbeleid en de bijbehorende instrumenten (zoals normering, beprijzing en stimulering) zullen de komende jaren steeds meer projecten die nodig zijn voor de transities, rendabel worden. Hierbij is ook het Nationaal Plan Energiesysteem van belang, waar de minister voor Klimaat en Energie voor het zomerreces een eerste concept van wil presenteren. Hierin wordt nader geconcretiseerd hoe we de transitie van het energiesysteem naar klimaatneutraliteit kunnen maken. Met behulp hiervan kan beter in beeld worden gebracht welke projecten hiervoor nodig zijn en kunnen de business cases voor deze projecten verder worden

verbeterd. Door in overleg te blijven met de financiële sector hierover, kunnen financiële instellingen dit meenemen in hun berekeningen.

Voor wat betreft transparantie over en beheersing van duurzaamheidsrisico's door de financiële instellingen, is naast voor de financiële instellingen zelf ook een taak weggelegd voor de toezichthouders. Uit diverse rapporten van de toezichthouders¹ blijkt dat financiële instellingen duurzaamheidsrisico's nog onvoldoende beheersen en hier onvoldoende transparant over zijn. Het kabinet heeft in verschillende brieven² haar inzet geschetst om dit te stimuleren. Het gaat onder meer om de inzet bij de herziening van de Europese prudentiële regels³. Via prudentiële regels wordt ook de ontwikkeling van betere risicomodellen vormgegeven en gestimuleerd. Hier wordt onderstaand in reactie op de aanbeveling 2 nog nader bij stilgestaan.

Voor beide typen modellen geldt dat de ontwikkeling van data van hoge kwaliteit⁴ instrumenteel is. Tegelijkertijd zijn de duurzaamheidsrisico's per definitie vooruitkijkend en kan er minder worden geleund op data uit het verleden. Het kabinet moedigt dan ook het gebruik aan van best mogelijke schattingen op het moment dat data van hoge kwaliteit nog niet voorhanden zijn. Het is beter om imperfect rekening te houden met risico's die er evident zijn, maar nog niet perfect kwantificeerbaar zijn, dan om daar helemaal geen rekening mee te houden.

Het kabinet onderschrijft het belang van samenwerking tussen de financiële sector, de toezichthouders en de overheid om voorwaarden te scheppen voor de verduurzaming van Nederland. Het Platform voor Duurzame Financiering⁵ is hier een voorbeeld van. Onder de paraplu van het Platform zetten de financiële sector, de toezichthouders en de overheid zich in voor het verbeteren van de financierbaarheid van maatregelen en initiatieven die leiden tot een duurzamere samenleving en het bevorderen van inzicht in de financiële consequenties van het klimaatbestendig, natuur-inclusief en circulair maken van Nederland. Het kabinet moedigt deze en andere samenwerkingsinitiatieven, bijvoorbeeld binnen het klimaatcommitment, aan.

1c. Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW): geef meer aandacht aan duurzame ontwikkeling in de financieel-economische opleidingen. Vraag daartoe de WO-raad, de HBO-raad en de MBO-raad om in beeld te brengen hoe het transitie-denken kan worden verankerd in de financieel-economische opleidingen.

Het kabinet erkent het belang van duurzaamheid in financieel-economische opleidingen en heeft hier, ook in Europees verband, veel aandacht voor. Er is toenemende aandacht voor klimaat, circulaire economie en duurzaamheid in het onderwijs. Het werken aan een duurzame toekomst vraagt immers ook de juiste kennis en vaardigheden die bijdragen aan de groene transitie, zoals systemisch denken, veranderingen kunnen starten, omgaan met complexiteit en leren samenwerken. Meer aandacht voor *green skills* kunnen jongeren en volwassenen helpen om de uitdagingen die raken aan klimaatverandering, biodiversiteit en wisselwerking tussen duurzaamheidsaspecten beter te begrijpen. Verscheidene hoger onderwijsinstellingen verrichten momenteel al onderzoek op het gebied van energie en klimaat en vertalen dit vervolgens door naar het onderwijs. Daar zijn vele voorbeelden van en dit moedigt het kabinet van harte aan. Dit geldt ook voor Europa, waar de lidstaten een Raadsaanbeveling hebben aangenomen om onderwijs voor de groene transitie en duurzame ontwikkeling te stimuleren.

Het kabinet steunt het doel om de aandacht voor duurzame ontwikkeling in toenemende mate in het onderwijsaanbod op te nemen. Tegelijkertijd bepalen in Nederland de onderwijsinstellingen zelf (de inhoud van) hun opleidingsaanbod. Daarmee is het aan de hoger onderwijsinstellingen die financiële economische opleidingen aanbieden om aan deze oproep gehoor te geven.

1d. Aan de minister van Financiën, in samenwerking met de minister van OCW: spoor de financiële sector aan om een opleidingsprogramma 'duurzame financiering' op te zetten door het bundelen en breder ontsluiten van bestaande trainingen en opleidingen, toegesneden op de kennisbehoefte van bestuurders, leden van raden van commissarissen, financieel adviseurs en accountants.

---

¹ Zie onder meer [Kamervragen \(Aanhangsel\) 2021-2022, nr. 1012 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#).

² Zie onder meer Kamerstuk 33043, nr. 108 en nr. 110.

³ Zie onder meer [Aanbiedingsbrief bij Nederlandse reactie consultatie ten aanzien van het macroprudentiële raamwerk voor banken | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#).

⁴ Binnen de wetenschap wordt vaak gewerkt met de term 'fair' data: *findable, interoperable, accessible, reusable*. [FAIR Principles - GO FAIR \(go-fair.org\)](#)

⁵ [Platform voor Duurzame Financiering \(dnb.nl\)](#)

Het kabinet hecht er, net als de Rli, belang aan dat bij de financiële sectorpartijen voldoende kennis is van duurzame financiering en spoort ze aan om deze kennis op te bouwen en dwars door de hele organisatie goed te borgen. Dit vertaalt zich onder meer in de inzet van de minister van Financiën voor de adequate beheersing van duurzaamheidsrisico's binnen de financiële sector en het inzicht in de duurzaamheidsimpact, zoals onder meer blijkt uit de Beleidsagenda voor duurzame financiering. Ook vraagt zij geregeld aandacht voor de bekwaamheid op het terrein van duurzaamheid bij bestuurders van de financiële instellingen. Het is immers niet alleen belangrijk dat duurzame financiering goed wordt geborgd in de strategie van de instellingen, maar ook wordt vertaald naar de prikkels en kennis binnen de organisaties. Dat kan onder meer door de voortgang op de verduurzamingsdoelen een plek te geven in beloningsbeleid of door op duurzaamheid toegesneden opleidingsprogramma's aan werknemers aan te bieden. Deze opleidingsprogramma's kunnen door instellingen zelf worden toegesneden op hun specifieke context, praktijk en behoeften, binnen het uitstekende en alsmaar groeiende aanbod op het terrein van duurzame financiering.

1e. Aan de minister van Economische Zaken en Klimaat: koppel bij de nog uit te werken borging van de naleving van de onlangs herziene Corporate Governance Code het beloningsbeleid van vennootschappen mede aan hun duurzaamheidsprestaties.

De Corporate Governance Code (hierna: de Code) is een product van zelfregulering van marktpartijen, de zogenoemde schragende partijen.⁶ De Monitoring Commissie Corporate Governance Code (hierna: de Commissie), ingesteld door de overheid, heeft tot taak de actualiteit en bruikbaarheid van de Code te bevorderen. Aangezien de Code zelfregulerend is, bepaalt de overheid niet de inhoud van de Code en is dit aan de Commissie en de schragende partijen. De Code is wettelijk verankerd, wat betekent dat beursvennootschappen verantwoording afleggen over de naleving van de Code in het bestuursverslag⁷. Volgens het 'pas toe of leg uit'-principe worden de bepalingen in de Code nageleefd door deze toe te passen of in het bestuursverslag uit te leggen waarom van de betreffende bepalingen wordt afgeweken.

Op 20 december 2022 heeft de Commissie de geactualiseerde Code en het Monitoring Rapport over boekjaar 2021 gepubliceerd. De gepubliceerde Code is een geactualiseerde versie van de Code uit 2016. De actualisering ziet met name op het terrein van duurzame lange termijn waardecreatie, diversiteit & inclusie en de rol van aandeelhouders. Het Monitoring Rapport bevat de resultaten van de monitoring van de naleving van de Code door beursvennootschappen over het boekjaar 2021. Het kabinet zal in het eerste kwartaal van 2023 de Tweede Kamer een reactie sturen op de geactualiseerde Code en het Monitoring Rapport over boekjaar 2021. Het kabinet zal hierbij ook aangeven of zij voornemens is de geactualiseerde Code wettelijk te verankeren. Het is niet aan de overheid om de Code aan te passen, omdat het een instrument van zelfregulering van marktpartijen is.

Wat betreft de aanbeveling om het beloningsbeleid te koppelen aan duurzaamheidsprestaties, merkt het kabinet op dat hiervoor in de geactualiseerde Code al aandacht voor is. Zo staat in de *best practice* bepaling 3.1.2 dat bij het formuleren van het beloningsbeleid van bestuurders de doelstellingen voor de strategie ter uitvoering van duurzame lange termijn waardecreatie in ieder geval in overweging dienen te worden genomen. In de toelichting van de betreffende bepaling staat dat hierbij in het bijzonder aandacht wordt gegeven aan het integreren van de aan duurzaamheid gerelateerde doelstellingen in het beloningsbeleid en de relevante criteria voor het behalen van die doelstellingen. Het kabinet onderschrijft het belang hiervan en moedigt deze ontwikkeling aan.

1f. Aan de minister van Financiën: bied, in afstemming met de betreffende vakministers, ondersteuning bij de ontwikkeling van microdata voor het bepalen van de effecten op duurzaamheid van financieringen en ondersteun krachtig pilots en onderzoek op dit terrein.

Het kabinet vindt het belangrijk dat er goede data beschikbaar zijn over (duurzame) financiering. Investerders kunnen daarmee zien hoe duurzaam hun belegging is, welke impact zij op verduurzaming kunnen hebben met hun kapitaal en welke afhankelijkheden en risico's relevant zijn. De informatie die onder meer vermogensbeheerders aan (particuliere) beleggers moeten rapporteren, wordt opgesteld op basis van data van de bedrijven en projecten waar met het beheerde kapitaal in belegd wordt. Het kabinet onderschrijft dan ook de noodzaak voor beter en

⁶ De schragende partijen van de Code zijn: Eumedion, Euronext, FNV, CNV, Vereniging van Effecten Bezitters (VEB), de Vereniging van Effecten Uitgevende Ondernemingen (VEUO) en VNO-NCW.

⁷ Art. 2:391 lid 5 BW jo. Besluit inhoud bestuursverslag.

gedetailleerder inzicht in de impact, afhankelijkheden, risico's en kansen in relatie tot duurzaamheidsaspecten.

Hierbij benadrukt het kabinet het belang van meer standaardisatie, bij voorkeur op internationaal niveau, voor goede vergelijkbaarheid en een eerlijk speelveld. Het kabinet zet zich in voor totstandkoming van Europese kaders voor duurzaamheidsrapportagestandaarden. In juni 2022 is een akkoord bereikt over de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD). De definitieve versie van de Europese richtlijn is eind 2022 gepubliceerd en wordt momenteel door lidstaten geïmplementeerd in nationale regelgeving. Onder de CSRD moeten meer ondernemingen gaan rapporteren over duurzaamheid en de inhoud van die rapportage wordt ook flink uitgebreid ten opzichte van de huidige regels. De Europese Commissie heeft gedelegeerde bevoegdheden gekregen in de CSRD om de voorschriften technisch uit te werken via de *European Sustainability Reporting Standards* (ESRS). Deze standaarden omvatten alle ESG-aspecten en zullen dan ook de impact en afhankelijkheden van bedrijfsvoering op andere duurzaamheidsaspecten dan de CO₂-uitstoot in beeld brengen. Door de uitgebreidere rapportagestandaard is de CSRD daarmee een uitbreiding van de *Non-Financial Reporting Directive* (NFRD), die deze verschillende ESG-kenmerken niet omvatte. De ESRS worden door de *European Financial Reporting Advisory Group* (EFRAG) uitgewerkt en naar verwachting in juni 2023 door de Europese Commissie gepubliceerd.

Deze duurzaamheidsrapportages zouden de beschikbaarheid van duurzaamheids(micro)data, betreffende de verschillende duurzaamheidsaspecten, moeten verbeteren. Het Rijk kijkt in samenwerking met de financiële sector ook naar betere indicatoren en risicomodellen die beter aansluiten bij circulaire bedrijven en businesscases. Dit is onderdeel van de Roadmap circulair financieren die in 2022 is uitgebracht onder het Platform voor Duurzame Financiering⁸. Ook op het gebied van biodiversiteit ondersteunt het Rijk dataontwikkeling en transparantie. Zo ondersteunt het de totstandkoming van het rapportageraamwerk van de *Taskforce on Nature-related Financial Disclosures* (TNFD), alsook de *Ecosystem Services Valuation Database* waarmee onder andere financiële instellingen hun impact, afhankelijkheid en risico's omtrent ecosystemendiensten in beeld kunnen brengen.

1g. Aan de minister van Financiën: zou van staatsdeelnemingen de hoogste standaard voor niet-financiële rapportages moeten vragen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de BNG Bank, de Nederlandse Waterschapsbank en financiële instellingen waarin de Staat aandeelhouder is. De rijksoverheid moet volgens ons bovendien als aandeelhouder van staatsdeelnemingen een voorbeeldfunctie vervullen door de betreffende organisaties niet alleen aan te spreken op financieel rendement, maar ook op maatschappelijk rendement.

Zoals in de beleidsagenda voor duurzame financiering is aangegeven, vindt het kabinet het belangrijk dat deelnemingen een voorbeeldrol pakken ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen, waaronder ook de inzet op duurzaamheid valt. Medio vorig jaar heeft de minister van Financiën de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2022 naar de Tweede Kamer verzonden. In deze Nota gaat zij uitvoerig in op hoe zij maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) verankerd wil zien bij de staatsdeelnemingen. Zo wordt van hen verwacht dat zij een voorbeeldfunctie in de sector spelen. Dit geldt dus ook voor de financiële instellingen waarvan de staat aandeelhouder is. Onderdeel van deze voorbeeldfunctie is het transparant rapporteren over niet-financiële informatie. De minister van Financiën vraagt dan ook aan de staatsdeelnemingen om het *Global Reporting Initiative* (GRI) geïmplementeerd te hebben in hun verslaglegging.

Als aandeelhouder van de staatsdeelnemingen kijkt de minister van Financiën breder dan alleen financieel rendement. De staat is tenslotte aandeelhouder omdat de deelneming een bepaald publiek belang borgt. Aan de deelnemingen wordt gevraagd onder andere de Corporate Governance Code te onderschrijven. In de recent geactualiseerde Code gaat aandacht uit naar de duurzame lange termijn waardecreatie van de onderneming en de verantwoordelijkheid daarvoor van het bestuur. Hier worden ook doorlopend gesprekken over gevoerd met de staatsdeelnemingen, waaronder specifiek tijdens een strategieherijking met de Raad van Bestuur.

2. Geef verduurzaming een grotere rol in regels voor en toezicht op financiële sector

2a. Aan het kabinet: expliciteer de scope van het duurzaamheidsbegrip binnen het bestaande mandaat van toezichthouders. Duurzaamheid valt gelet op de financiële risico's die verbonden zijn aan financiering van niet-duurzame activiteiten nadrukkelijk onder de bestaande toezichtsmandaten van DNB, AFM, ACM. Er is evenwel discussie over de scope van het

⁸ [Financiële sector presenteert roadmap naar circulaire economie \(dnb.nl\)](#)

duurzaamheidsbegrip binnen de bestaande mandaten. Duurzaamheid moet daarom volgens ons worden geëxpliciteerd in onder meer de Bankwet. Belangrijk bij dit alles is dat de toezichthouders handelen op basis van een eenduidig duurzaamheidsbegrip. Wij stellen voor om op dit punt het begrip 'dubbele materialiteit' te hanteren.

Zoals de Rli terecht benadrukt, raakt de duurzaamheidstransitie en de rol van financiële sectorpartijen daarin aan het mandaat van meerdere toezichthouders. Mede om de administratieve lasten voor ondernemingen die onder toezicht vallen te beperken, is het dan ook de zaak dat toezichthouders op het gebied van duurzaamheid goed met elkaar blijven afstemmen en samenwerken. Tegelijkertijd is het belangrijk dat de financiële toezichthouders binnen het *twin peaks* model ieder vanuit hun rol en invalshoek opereren. Voor zowel DNB, als de AFM is duurzaamheid een belangrijk thema⁹, maar de invalshoek verschilt. Voor de klimaattransitie zijn zowel het prudentieel toezicht van DNB van belang, waar de nadruk ligt op de adequate beheersing van duurzaamheidsrisico's die materieel zijn voor financiële instellingen, alsook het gedragstoezicht van de AFM met een focus op informatieverstrekking van de financiële sector over verduurzaming en het toezicht op het verantwoord financieren van verduurzamingsmaatregelen door consumenten. Deze facetten zijn op het gebied van duurzaamheid complementair en de huidige mandaten van de toezichthouders bieden op dit gebied ook afdoende ruimte.¹⁰ Het kabinet is van oordeel dat de respectievelijke mandaten van de toezichthouders in beginsel voldoende zijn geëquipeerd om rekening te houden met duurzaamheidsaspecten. Het kabinet vindt het echter belangrijk om het duurzaamheidsbegrip binnen de bestaande mandaten van de toezichthouders verder te expliciteren. Wat het kabinet betreft met de duurzaamheidsaspecten in de brede zin: klimaat-, milieu en sociale en governance-aspecten kunnen immers allen risico's voor financiële ondernemingen vormen.

De goede beheersing van duurzaamheidsrisico's valt binnen het mandaat van DNB als prudentieel toezichthouder. Dit geldt ook voor de ECB. In dit prudentiële toezicht staat de beheersing van financiële risico's centraal. Zoals de Rli terecht onderschrijft, brengt (het onvoldoende rekening houden met) de duurzame transitie ook financiële risico's voor financiële ondernemingen met zich mee. Het is van belang dat deze risico's voldoende worden beheerst. Het bestaande toezichtmandaat van DNB ten aanzien van duurzaamheidsrisico's richt zich op de bewaking van een beheerste en integere bedrijfsvoering, waaronder financiële risico's en andere risico's die de soliditeit van de financiële onderneming kunnen aantasten.¹¹ De ECB heeft als onderdeel van dat mandaat een toezichtsverwachting uitgesproken dat banken die onder haar toezicht vallen uiterlijk eind 2023 klimaat- en milieurisico's integreren in hun governance, strategie en risicomanagement¹². Het begrip duurzaamheidsrisico's is momenteel evenwel slechts beperkt geëxpliciteerd in de Europese en Nederlandse financiële wetgeving¹³. Het kabinet zet zich er voor in dat de lopende en aangekondigde herzieningen van de Europese prudentiële regels tot een eenvormig duurzaamheidsrisicobegrip leidt.

Zoals in de Beleidsagenda voor duurzame financiering aangegeven, vormt het concept van dubbele materialiteit ook voor het kabinet een belangrijk uitgangspunt bij de verduurzaming van de financiële sector. Het kabinet is het met de Rli eens dat ook bij het afbakenen van het mandaat en de taakstelling van de toezichthouders dit concept van nut is. Binnen prudentieel toezicht biedt dubbele materialiteit een behulpzaam denkraam, omdat maatschappelijke effecten die financiële ondernemingen veroorzaken aanleiding kunnen geven tot financiële risico's voor de instelling zelf, zoals juridische risico's, reputatierisico's of fysieke risico's (bijvoorbeeld door afname van ecosysteemdiensten). Op het gebied van gedragstoezicht staat dubbele materialiteit centraal in de herziening van de CSRD, waar in de zomer van 2022 een politiek akkoord over is bereikt. Dit betekent dat grote Europese bedrijven niet alleen rapporteren over hoe maatschappelijke ontwikkelingen hun bedrijfsmodel raken, maar ook over hun eigen rol in deze ontwikkelingen. De AFM heeft het mandaat om toezicht te houden op de verslaglegging van deze bedrijven. Dubbele materialiteit zal daarmee een steeds grotere rol spelen in het toezicht van de AFM en DNB.

2b. Aan de rijksoverheid: verduurzaam de kapitaaleisen voor financiële instellingen. Wij roepen de rijksoverheid op om, als inbreng voor het EU-debat over de actualisatie van de Basel-III- en

⁹ Omdat de taak van de ACM als financieel toezichthouder beperkt is tot het toezicht op de naleving van de toegangsregels voor betalingssystemen (artikel 5:88 en 5:88a Wft) en het toezicht dat voortvloeit uit de Multilateral Interchange Fee-verordening en de SEPA-verordening, blijft de ACM hier buiten beschouwing.

¹⁰ Zie hierover ook: Kamerstukken I 2021/22, 25268, Q, p. 12-13.

¹¹ En integere en beheerste bedrijfsvoering (art. 3:17 WFT, zie: [wetten.nl](https://www.wetten.nl) - Regeling - Wet op het financieel toezicht - BWBR0020368 (overheid.nl)) en artikel 143 van de Pensioenwet).

¹² [Walking the talk - Banks gearing up to manage risks from climate change \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

¹³ Zie bijvoorbeeld artikel 23.0a Besluit prudentiële regels Wft en artikel 2, onder 22 van Verordening (EU) 2019/2088 betreffende informatieverstrekking over duurzaamheid in de financiële dienstensector (PbEU 2019, L 317).

Solvency-II-kapitaaleisen, pro-actiever voorstellen te ontwikkelen. Verder ondersteunen wij de suggestie van DNB om meer aandacht te besteden aan de risico's van complexe concentratie van duurzaamheidsrisico's.

Het kabinet erkent, net als de Rli, dat het van belang is om duurzaamheidsrisico's ook in het kapitaalraamwerk voor banken mee te nemen. Daarin staat de beheersing van risico's centraal. Het kapitaalraamwerk is niet bedoeld om bepaalde financiering te stimuleren of te ontmoedigen. Het kabinet kan zich ook vinden in het voorstel om concentratielimieten te introduceren, waarbij de omvang van blootstellingen van banken op klimaat- en milieurisico's wordt beperkt. Tegelijkertijd is er op mondiaal niveau (*Basel Committee on Banking Supervision*) recent uitleg gegeven over hoe klimaatrisico's al kunnen worden meegenomen in het kapitaalraamwerk¹⁴. De BCBS en de Europese Bankautoriteit (EBA) onderzoeken momenteel de noodzaak om klimaatrisico verder te adresseren in het toezichtraamwerk voor banken. Nederland is overtuigd dat dit dient te gebeuren en dat hiermee tempo gemaakt dient te worden. De minister van Financiën heeft zich in Brussel dan ook al uitgesproken voor een concentratielimiet. Het krachtenveld in Europa op dit punt is echter ingewikkeld. Andere lidstaten vinden dat dit niet over één nacht ijs moet worden gegaan en willen graag eerst het onderzoek van de EBA afwachten. Om na het publiceren van de resultaten van het EBA-onderzoek medio 2023 direct stappen te kunnen zetten, bevat het Raadsakkoord voor de lopende wijziging van de kapitaalvereisten een passage dat de Europese Commissie een wetgevend voorstel dient te presenteren als het EBA-onderzoek daar aanleiding toe geeft.

Voor wat betreft het prudentiële toezicht op verzekeraars, is de Europese Autoriteit voor verzekeringen en bedrijfspensioenen (EIOPA) bezig met een onderzoek (dat zich momenteel in consultatiefase bevindt) naar de vraag of en hoe klimaatverandering in het vereist kapitaal kan worden meegenomen. EIOPA dient daarbij wat het kabinet betreft zowel aandacht te besteden aan de kapitaalsvereisten op de beleggingen, als aan de kapitaalsvereisten op verzekeringstechnische en catastroferisico's. Omdat de Solvency-II-richtlijn-herziening nog in onderhandeling is (het Europees Parlement is bezig met de eerste lezing), is het thans niet bekend hoe hier door de Europese Commissie opvolging aan gegeven wordt. De inzet van de Europese Commissie is om de trajecten voor banken en verzekeraars gelijk op te laten lopen.

Het kabinet is net als de Rli voorstander van de verduurzaming van de kapitaalseisen voor financiële instellingen en blijft hier met proactieve voorstellen in de lopende onderhandelingen voor het toezichtraamwerk voor banken en verzekeraars aan bijdragen.

2c. Aan het kabinet: verduurzaam de bankenbelasting zodra meetinstrumenten beschikbaar zijn. Wij zijn er voorstander van dat de bankenbelasting zodanig wordt aangepast, dat zij rekening houdt met de risico's die een niet-duurzame kredietportefeuille met zich meebrengt en wordt toegesneden op de risico-problematiek van vandaag én morgen. Op dit moment is het nog niet haalbaar om de negatieve impact van uitstaande financieringen onomstotelijk vast te stellen als belastinggrondslag. Maar met de EU-taxonomie en andere rapportagestandaarden komt dat moment steeds dichterbij.

Het kabinet deelt de analyse van de Rli dat de bankbelasting in de huidige vorm en in combinatie met bestaande uitdagingen omtrent een adequate grondslag hiervoor, nu geen optimale prikkel voor verduurzaming van banken kan vormen. De reikwijdte van de bankenbelasting beperkt zich op dit moment tot enkele grote banken, terwijl de financiële sector veel breder is en naast deze banken ook kleinere banken, maar ook pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders beheerst. Bovendien vormt de passiva-zijde van de balansen van deze banken de grondslag. In de kabinetsreactie van het vorige kabinet op de initiatiefnota is hier eerder uitgebreid op ingegaan¹⁵.

Zoals de Rli aangeeft, moeten voor een belasting die verduurzaming stimuleert voldoende objectieve meetmethodes beschikbaar zijn. Op dit moment is het niet duidelijk hoe en in welke mate een fiscale prikkel in een bankenbelasting kan worden ingebouwd die daadwerkelijk leidt tot verduurzaming. Met een dergelijke belasting zouden idealiter niet-duurzame financieringen en beleggingen van instellingen moeten worden ontmoedigd. De duurzame taxonomie richt zich echter voornamelijk op de activiteiten die duurzaam zijn. Om dit in de toekomst beter mogelijk te maken blijft het kabinet zich dan ook parallel inzetten voor een algemene taxonomie waarin ook niet-duurzame activiteiten zijn gespecificeerd. Op basis van de ervaringen met (en controversen rondom) het traject rond de uitwerking van de duurzame taxonomie zal het overeenkomen van een

¹⁴ <https://www.dnb.nl/nieuws-voor-de-sector/toezicht-2023/bazelse-standaardzetter-publiceert-faqs-over-klimaatrisico-s/>

¹⁵ [Kamerbrief met reactie kabinet op initiatiefnota verduurzaming financiële sector | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

betrouwbare, wetenschappelijke en breed gedragen algemene taxonomie wel een ingewikkeld proces zijn.¹⁶

Op het moment dat het meetinstrumentarium voor een adequate grondslag beschikbaar is, kan wat het kabinet betreft nader worden onderzocht of en hoe een fiscale verduurzamingsstimulus kan worden ontwikkeld voor de financiële sector. Op basis van een integrale afweging, waarin ook de aspecten omtrent uitvoerbaarheid, het gelijke internationale speelveld en de internationale concurrentiepositie zouden moeten worden meegewogen, zal op dat moment moeten worden bekeken of voor het stimuleren van de verduurzaming van de financiële sector een aanpassing van de bankenbelasting het meest effectief en uitvoerbaar is.

2d. Aan het kabinet: verken of met fiscale maatregelen kan worden gestimuleerd dat meer particulieren hun vermogen aanwenden voor duurzame innovaties. Wij denken daarbij bijvoorbeeld aan een Tante Agaath-regeling nieuwe stijl: toegespitst op duurzaamheid. Deze maatregel levert een bijdrage aan het adresseren van het tekort aan financiering met een hoog risicoprofiel.

Hoewel het kabinet het belang van voldoende beschikbaarheid van risicokapitaal voor innovatieve projecten onderkent, is het geen voorstander van het opzetten van een nieuwe fiscale regeling om te stimuleren dat meer particulieren hun vermogen aanwenden voor duurzame innovaties. Een dergelijke regeling bestond tot 2011 uit een vrijstelling in box 3 voor het uitgeleende bedrag, een heffingskorting en een aftrekpost in box 1 bij oninbaarheid. Uit de evaluatie van de Tante Agaath-regeling in 2005 bleek dat de regeling niet doeltreffend was en dat onder de regeling maar in zeer beperkte mate starters waren gefinancierd die anders geen lening hadden gekregen. Het kabinet deelt de achterliggende analyse van de RLI dat beschikbaarheid van durfkapitaal een bredere en structurelere uitdaging is in Nederland en Europa, vergeleken met bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Een dergelijke fiscale regeling zou hierdoor naar verwachting echter maar een beperkt effect hebben. Tot slot heeft het kabinet als doel om het belastingstelsel te vereenvoudigen. Een nieuwe fiscale regeling ter stimulering van durfkapitaal past daar niet in. Wel zet het kabinet in op een aantrekkelijke regeling voor groen sparen en beleggen¹⁷.

Het kabinet onderneemt verschillende stappen om beschikbaarheid van risicokapitaal voor de duurzame transitie te stimuleren. Bijvoorbeeld door haar hierop gerichte stimulerende instrumentarium (Invest-NL, Groeifonds) en het verkennen van mogelijkheden om het potentieel van *blended finance* bij de financiering van de energietransitie beter te ontsluiten. Hier ga ik onderstaand in de appreciatie van de vierde aanbeveling uitgebreider op in.

3. Stimuleer duurzame beleggingen in het nieuwe pensioenstelsel.

a. Aan de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen (APP): benut de vernieuwing van het pensioenstelsel om pensioenfondsen meer actieve beleggingen te laten doen in de transitie naar een duurzame economie. Cruciaal daarbij is dat het verwachte langetermijnrendement van dit type stabiele en aan de inflatie gekoppelde beleggingen op waarde wordt geschat in de door de overheid gereguleerde rekenregels en -modellen.

Het pensioenfondsbestuur gaat over de uitvoering van de pensioenregeling, inclusief het beleggingsbeleid. De Pensioenwet biedt ruimte om een duurzaam beleggingsbeleid te voeren. Het is aan het pensioenfondsbestuur om een beleggingsbeleid in te richten dat aansluit bij de beleidsuitgangspunten, doelstelling en risicohouding van het fonds, zoals deze in overleg met de fondsorganen is vastgelegd. Bij de keuzes die een pensioenfondsbestuur maakt, schrijft de Pensioenwet voor dat het, in het kader van risicobeheer, ingaat op de risico's van milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen met betrekking tot de beleggingen en het beheer daarvan. In welke mate pensioenfondsen risico's lopen is per fonds verschillend en afhankelijk van de beleggingsportefeuille. Pensioenfondsen kunnen de energietransitie en de risico's die daarmee samenhangen een plek geven in hun risicobeheer en beleggingsbeleid. Verdere wetgeving is momenteel in voorbereiding in de Tweede Kamer, waarin het initiatiefvoorstel Wet eigen strategie pensioenfondsen¹⁸ wordt behandeld. Het voorstel kent een concreet adviesrecht toe aan het VO en het belanghebbendenorgaan van pensioenfondsen over de wijze waarop in het beleggingsbeleid

¹⁶ Zie ook Kamerstuk 33043, nr. 110.

¹⁷ Zie [Kamerbrief over Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#). In 2025 wordt een nieuwe regeling (die al eerder is aangekondigd) voor het belastingen van sparen en beleggen ingevoerd. Door de regeling voor spaarders en beleggers aantrekkelijk te houden, zullen meer spaargeld en belegd vermogen in deze regelingen worden geïnvesteerd zodat hiermee duurzame investeringen kunnen worden gedaan. (Dit sluit aan bij tekst uit belastingplan 2023 over dit onderwerp).

¹⁸ [Initiatiefvoorstel-Van Beukering-Huijbregts Wet eigen strategie pensioenfonds \(35.101\) - Eerste Kamer der Staten-Generaal](#)

rekening wordt gehouden met ESG-factoren. Wordt dit advies niet opgevolgd, dan moet het bestuur van het pensioenfonds dit motiveren in het bestuursverslag.

Het kabinet vindt het belangrijk dat het beleggingsbeleid van pensioenfondsen maatschappelijk verantwoord is. Daarom heeft het kabinet samen met pensioenfondsen, vakbonden en maatschappelijke organisaties het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen-convenant Pensioenfondsen gesloten. Dit convenant liep tot 2023 en de uitwerking en effecten ervan worden dit jaar geëvalueerd. In aanvulling op hetgeen hierboven genoemd, behandelt op dit moment de Tweede Kamer ook het initiatiefvoorstel Wet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen¹⁹. Dit voorstel – dat inhaakt op het Europese wetsvoorstel CSDDD zoals in begin van deze bijlage genoemd – ziet op gedrag en introduceert een algemene zorgplicht voor ondernemingen (alle entiteiten met een economische activiteit, ongeacht rechtsvorm), inclusief pensioenfondsen, ten aanzien van mogelijke nadelige gevolgen van hun activiteiten voor mensenrechten, arbeidsrechten en het milieu, zoals neergelegd in de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen²⁰. De overheid werkt productief samen met de pensioensector om de OESO-richtlijnen opgenomen te krijgen in het beleggingsbeleid en geïmplementeerd te laten worden in de beleggingspraktijk van de pensioenfondsen. Deze richtlijnen schrijven onder andere voor dat een pensioenfonds in eerste instantie zijn invloed aan moet wenden om risico's voor mens en milieu te voorkomen en aan te pakken.

Toezichthouder DNB, ten slotte, neemt duurzaamheid nadrukkelijk mee als onderdeel van het prudentieel toezichtraamwerk voor pensioenfondsen²¹. Zo zijn ESG-risico's ook onderdeel van de geschiktheidstoets²² van pensioenfondsbestuurders. Kandidaten kunnen worden gevraagd naar hun kennis over deze risico's, relevante wetgeving op dit gebied en de impact daarvan.

3b. Aan de minister van APP: vraag de Commissie Parameters bij de volgende herziening van de (wettelijke) parameters voor pensioenfondsen in te gaan op financiële risico's van de transitie. Wij adviseren om na de invoering van het nieuwe pensioenstelsel, maar nog wel binnen de huidige kabinetsperiode, opdracht te verlenen voor een volgende herziening, waarbij de duurzaamheidsrisico's wel worden meegenomen.

Artikel 144 van de Pensioenwet schrijft voor dat uiterlijk iedere vijf jaar, het kabinet door een Commissie Parameters geadviseerd wordt over onder andere het gemiddelde loon- en prijsindexcijfer, rendement op vastrentende waarden en risicopremies op aandelen en onroerend goed. Hierbij houdt de Commissie rekening met financieel-economische ontwikkelingen in het verleden en realistische financieel-economische toekomstverwachtingen.

Het rapport van de Commissie Parameters²³ (november 2022) bevat de volgende passage over klimaatrisico's: "Voor de klimaatrisico's geldt dat deze zich vooral op langere termijn zullen doen voelen; naar verwachting zijn deze risico's nog niet volledig verwerkt in huidige marktprijzen. De invloed van klimaatverandering op diverse parameters is helaas nog niet vast te stellen. De bestaande literatuur biedt, met name vanwege de invloed van onderzoeksmethoden op de uitkomsten, hierover nog geen uitsluitel...". Het is op dit moment een open vraag of, wanneer de volgende Commissie Parameters het kabinet adviseert, naar oordeel van die Commissie wetenschappelijke literatuur wél voldoende inzicht geeft in de invloed van klimaatverandering en eventueel andere duurzaamheidsaspecten op parameters en marktprijzen. Wanneer de volgende Commissie Parameters haar advies uitbrengt ligt het voor de hand dat weer gekeken wordt of klimaatrisico's hierin kunnen worden meegenomen.

4. Creëer een volwaardige nationale investeringsinstelling

Wij bevelen de rijksoverheid aan om een nationale investeringsinstelling in het leven te roepen. Het zou moeten gaan om een bundeling en versterking van bestaande instellingen en instrumenten. Wij denken dat het fundament voor deze instelling gevormd kan worden door Invest-NL en delen van het Nationale Groeifonds en het Klimaatfonds. De instelling moet wat ons betreft een breed mandaat krijgen, waarbinnen langetermijnfinanciering voor het opschalen van de duurzaamheidstransities en ondersteuning bij het opzetten van duurzame projecten een belangrijk onderdeel is.

¹⁹ [Initiatiefvoorstel-Van der Graaf, Jasper van Dijk, Thijssen, Van der Lee, Koekkoek en Hammelburg Wet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen \(35.761\) - Eerste Kamer der Staten-Generaal](#)

²⁰ [Volledige tekst OESO-richtlijnen | Brochure | Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen \(oesorichtlijnen.nl\)](#)

²¹ [Zie o.a. Consultatie Gids beheersing klimaat- en milieurisico's \(dnb.nl\)](#)

²² [Klimaatrisico's onderdeel van personentoetsingen \(dnb.nl\)](#)

²³ [Advies Commissie Parameters 2022 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

Het kabinet herkent de achterliggende analyse van de Rli. De vraag naar risicodragend kapitaal in onder andere de transitie naar een duurzame economie is groot. Daarnaast is er behoefte aan geconcentreerde kennis en capaciteit om een regierol te vervullen bij transitievraagstukken. Dit zijn juist ook belangrijke drijfveren geweest bij de oprichting van Invest-NL. Zo wordt met Invest-NL beoogd om in risicovolle innovatieve start-ups en scale-ups te investeren. Daarnaast ontvangt Invest-NL jaarlijks een subsidie van EZK om aan (financierings)vraagstukken te werken waar de markt niet tot stand komt of knelpunten ervaart.

Het kabinet onderschrijft het belang van een effectieve samenwerking tussen het Nationaal Groeifonds, het Klimaatfonds en Invest-NL. Met Invest-NL heeft Nederland reeds een nationale investeringsinstelling die financiering kan bieden voor maatschappelijke transitieopgaven. De minister van EZK zet in op verdere samenwerking tussen de overheid, de fondsen en Invest-NL bij het financieerbaar maken van projecten die nodig zijn voor de energietransitie. Zoals blijkt uit de tussentijdse evaluatie van Invest-NL die onlangs aan de Tweede Kamer is gestuurd²⁴, zijn er binnen het huidige mandaat van Invest-NL daarnaast nog mogelijkheden om de instelling beter te benutten zonder dat hiervoor ingrijpende organisatorische wijzigingen nodig zijn of aanpassing van het mandaat. Eén van deze mogelijkheden is *blended finance*, het combineren van middelen van bijvoorbeeld het Nationaal Groeifonds en Invest-NL voor projecten die van belang zijn voor maatschappelijke doelen. Zoals het kabinet in de Kamerbrief²⁵ over de samenhang van het Groeifonds, Invest-NL en het Klimaatfonds heeft toegelicht, wordt hier momenteel een verkenning naar uitgevoerd.

Invest-NL, het Nationaal Groeifonds en het Klimaatfonds dienen ieder een uniek specifiek doel, waarbij tijdens de oprichting van deze organisaties bewust voor deze positionering gekozen is.. Het Groeifonds en het Klimaatfonds zijn gericht op het instrument subsidie. Invest-NL is als investeringsinstelling gericht op het investeren in projecten, waarbij het om risicodragend kapitaal gaat dat moet revolveren. Deze organisaties zijn daarmee complementair aan elkaar. EZK zet daarom in op het versterken van de samenwerking. EZK is in overleg met een groot aantal partijen, waaronder Invest-NL, de BNG Bank, de Europese Investeringsbank en de financiële sector, over hoe financiering voor de transitie beter beschikbaar kan worden gemaakt. Het kabinet stimuleert met diverse beleidsmaatregelen en financiële stimulering uit het Klimaatfonds dat projecten die nodig zijn om de economie te verduurzamen en de CO₂-reductiedoelstellingen te behalen in toenemende mate rendabel worden. Hiermee worden ook de mogelijkheden voor de genoemde organisaties om deze projecten te financieren vergroot. Door in overleg met hen te blijven, zorgt het kabinet dat ieder vanuit zijn rol hier optimaal aan kan bijdragen en dat mogelijke knelpunten zo snel mogelijk in beeld komen.

Het kabinet ziet op dit moment geen noodzaak om het mandaat van Invest-NL aan te passen. Onlangs heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat de tussentijdse evaluatie van Invest-NL aan de Tweede Kamer aangeboden. De onderzoekers van de evaluatie concludeerden dat Invest-NL behoorlijke manoeuvreerruimte heeft binnen het gestelde mandaat en dat er geen noodzaak is om het mandaat aan te passen. Doordat Invest-NL als impactinvesteerder net iets meer risico kan nemen dan de markt dat kan, kan zij als eerste investeerder bijdragen aan het rondmaken van de *business case* en andere private financiers over de streep trekken om in te stappen. Invest-NL fungeert op deze manier als een hefboom voor het aantrekken van middelen. Daarnaast heeft Invest-NL nog voldoende kapitaal beschikbaar uit de gebudgetteerde € 1,7 miljard om de komende jaren investeringen te kunnen doen. Het is daarom nog niet nodig om het mandaat van Invest-NL uit te breiden, zodat zij zelf middelen kunnen aantrekken op de kapitaalmarkt.

In de tussentijdse evaluatie wordt wel gewezen op mogelijkheden om Invest-NL nog beter te benutten. Zo zijn er bijvoorbeeld aanknopingspunten voor verdere samenwerking tussen Invest-NL, het Groeifonds en het Klimaatfonds. Zoals toegelicht in de bovengenoemde Kamerbrief over de samenhang van het Groeifonds, Invest-NL en het Klimaatfonds, onderzoekt Invest-NL bij een drietal aanvragen bij het Nationaal Groeifonds of hierin kan worden voorzien met vormen van *blended finance*. Invest-NL is daarnaast vanuit haar expertise ook betrokken bij de uitwerking van de financieringsvoorstellen onder twee van de percelen van het Klimaatfonds (energie-infrastructuur en vroege fase opschaling van CO₂-neutrale energiedragers).

---

²⁴ [Kamerbrief over tussentijdse evaluatie Invest-NL | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

²⁵ [Kamerbrief over samenhang en voortgang fondsen | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)